

Pukovnik u penziji
VASILJE CERVIĆ

Muka s iskustvom

Pukovnik mr Dušan Višnjić odgovorio je (»Vojno delo« 6/86) na moj polemički napis *Neprebrođene teškoće* (»Vojno delo« 4/86), a povodom njegovog *Priloga teorijskog raspravi o oružanoj borbi, njenim sadržajima i oblicima* (»Vojno delo« br. 1/86). Već iz naslova odgovora *Bez logice docens nema ratne veštine kao nauke* nazire se pomeranje sadržaja polemike, a iz samog teksta i njeno širenje na nove teme i dileme. Tako, Višnjić, piše o preduslovima za plodnu polemiku, o logici docens i logici utens, o polemologiji . . . U vezi s tim, ne mogu da ne navedem Šekspirove reči: »Vazda preko cilja, učenost gađa. Tražeć što bi njoj godilo naći, ona nužni svoj posao smetnu s uma . . .« Pri tom je Višnjić prisvojio ugodnu poziciju istraživača koji ne zazire od proveravanja postojećih znanja i rešenja, a meni (i M. Babiću) ostavio nezavidan položaj onoga koji se priklanja autoritetima i papirima — aktuelnim doktrinarnim rešenjima. Na kraju svog odgovora on je rekao da se zalagao za eliminisanje onih odredbi ratne veštine koje ne mogu izdržati logičku kritiku, a da se ja (i M. Babić) zalazem(o) za održavanje gotovo svega do čega je ta misao došla. Ne mislim da je ova Višnjićeva reč o tome ko se čemu priklanja podsticajna za polemiku koju vodimo. Na svu sreću, i sa stanovišta logike i s obzirom na iskustvo, to je irelevantno, a od važnosti je šta ko tvrdi, čime obrazlaže i kako dokazuje svoje tvrdnje.

Da vidimo šta i kako Višnjić osporava u svom drugom prilogu.

Moj prigovor o nemoći logičke analize da reši pokrenuta pitanja bez analize iskustava, Višnjić ocenjuje kao olako izrečen, nedovoljno argumentovan i, stoga, neopravdan, navodeći za to tri mogućna razloga: *prvo*, da je logička metoda primerena empirijskoj teoriji, kakva je prevashodno ratna veština; *drugo*, da je on imao na umu oružanu borbu uopšte, bez konkretnog slučaja njenog dešavanja, dopuštajući izuzetke koji bi mogli predstavljati istorijske zaokrete u ratnoj veštini, a da ja o oružanoj borbi mislim iz nje same, konkretno-iskustveno (a ne objektivno-iskustveno) bez oslonca na logiku; i, *treće*, da postoje velike teškoće u određivanju značenja koje ima iskustvo u sferi oružane borbe, a da ja to značenje nisam precizirao iako iskustvu pridajem naročitu važnost.

Ukazujući na nedovoljnost metoda logičke analize za pojmovno određenje oružane borbe, borbenih dejstava, njihovih oblika i sadržaja, podsetio sam samo na to da ni taj metod ne može izbeći kontrolu iskustva, osobito u oblasti ratne veštine čija je bitna karakteristika, kako sam Višnjić kaže, da je empirijski teorijski sistem. »Jer, *prvo*, teorija zakona mišljenja nije nipošto neka jednom zauvek utvrđena 'vječna istina', kako to filistarska pamet zamišlja kod riječi logika.«¹ »Logičke sheme mogu se odnositi samo na oblike mišljenja; međutim, ovdje je riječ samo o oblicima bića, vanjskog svijeta, a mišljenje te oblike nikad ne može crpsti i izvoditi iz sebe samoga, nego samo iz vanjskog svijeta.«² »Pogreška leži u tome što se ovi zakoni ne izvode iz prirode i historije, već se njima nameću kao zakoni mišljenja. Iz toga onda proizlazi čitava usiljena i često nakazna konstrukcija: svijet, htio on to ili ne htio, treba da se ravna prema jednom logičkom sistemu, koji opet i sam nije drugo nego proizvod ljudskog mišljenja na određenom stupnju razvoja.«³

Logika i iskustvo idu zajedno, tako da se i ne vide jasno šavovi kojima su sastavljeni. Ta povezanost se ogleda u nas-

¹ F. Engels, *Dijalektika prirode*, str. 21.

² F. Engels, *Anti-Düring*, str. 50.

³ F. Engels, *Dijalektika prirode*, str. 37.

(Svi navodi prema: Predrag Vranicki, *Dijalektički i historijski materijalizam*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1982)

tojanju svake nauke da logično i nedvosmisleno predstavi relacije između iskustvenih činjenica, proširujući pojamovni okvir kad god se ukaže potreba da se obuhvate nova iskustva. S tim zadatkom suočena je i ratna veština u oblasti oružane borbe kao dvostrane primene nasilja, sa suprotnim političkim i vojnim ciljem, koja se očituje u napadu i odbrani kao njenim stalnim sadržajem. Prilikom razmatranja oružane borbe ne mogu se mimoći promene u strukturi oružanih snaga, naoružanju i opremi, stratezijskim koncepcijama i doktrinama. Struktura savremenih oružanih snaga kreće se od profesionalnih armija do naoružanog naroda koji u svom okviru raspolaže i armijama. Ta činjenica nalaže da se u opis iskustva iz oružane borbe unese određeni raspored i oblik (način) dejstva tih snaga. Slično tome, diverzifikacija ratnih sredstava nametnula je potrebu iscrpnog tehničkog opisa oružane borbe na kopnu, moru, u vazdušnom prostoru (i u kosmosu) s obzirom na specifičnosti mnogobrojnih rodova i službi. Konačno, stratezijske koncepcije i doktrine o oružanoj borbi, koje se tiču upotrebe raspoloživih snaga i sredstava, uslovljene su koliko njihovim sastavom toliko i nastojanjem da se protivniku nametne sopstveni oblik (način) oružane borbe. Otuda potiču razlike u teorijskom uobličavanju iskustva i novih stratezijskih zamisli, koje se razaznaju i u različitoj terminologiji, na primer u sintagmama: »isturena odbrana«, »elastičan odgovor«, »uzvratni udar«, »kombinovani frontalno-partizanski oblik oružane borbe« i sl. S obzirom na to izgleda mi sasvim logičnom pretpostavka da bi u određenoj oružanoj borbi, određenoj odnosom i rasporedom snaga i sredstava, i njen oblik bio različit, s obzirom na različite stratezijske koncepcije zaraćenih strana.

Pošto je Višnjic dopustio odstupanje od razmatranja oružane borbe uopšte, u slučajevima njenog konkretnog dešavanja koji bi mogli predstavljati istorijski zaokret u ratnoj veštini, valjda će dopustiti i pitanje — da li je u našem iskustvu reč o takvom zaokretu? Po mom mišljenju, ima razloga za tvrdnju da jeste. Konkretno predstavljanje kombinovanog frontalno-partizanskog oblika oružane borbe obuhvata borbe na dejstva na frontu i iza »linije« fronta, snagama operativne armije i teritorijalne odbrane, na frontalni i partizanski način. Može li takvo određenje oblika oružane borbe izdržati analizu sa stanovišta teorije značenja? Termin »frontalni« i »par-

tizanski« nisu novi i nepoznati. Nov je društveno-politički i vojnotehnički kontekst koji im, pojedinačno i u kombinaciji, određuje značenje, kakvo je navedeno.

Višnjić mi prebacuje da o oružanoj borbi mislim iz nje same, konkretno-iskustveno a ne objektivno-iskustveno, pa ispada da »konkretno« i »objektivno« nisu ni u kakvoj relaciji, a meni se čini da konkretno-iskustveno s razlogom pretenjuje na najveću objektivnost. Ne mislim da je konkretnim povodom neophodno da raspredamo o značenju koje dajemo terminima »iskustvo« uopšte i »iskustvo u oružanoj borbi« posebno. Nećemo, valjda, o svemu počinjati *ab ovo*. Umesto odgovora podsetio bih ga da u knjizi koju je toliko navodio (Mihailo Marković, *Dijalektička teorija značenja*) ima opširno i podrobno razmatranje o iskustvu i o odnosu iskustva i mišljenja. A ima, u tom okviru, i jedna podesna ilustracija koja nas približava našoj temi: na primer, kakav značaj za nas može imati iskustvo iz davne bitke kod Jene, iako o toj bici ne možemo imati neposredan iskustveni doživljaj. Još bih dodao: mada se čovek najradije uverava u razloge do kojih je došao na osnovu sopstvenog iskustva, to ga ne sprečava da pokloni pažnju i razlozima koji su sadržani u iskustvu drugih.

Najkrupnija Višnjićeva zamerka upravljena je na moj pokušaj da, na osnovu iskustva, odredim značenje termina »oblik«, kada je reč o oružanoj borbi, u smislu pravila po kojem se postupa ili načina dejstva (delovanja) za razliku, recimo, od predmetnog ili geometrijskog oblika. On nalazi da sam prenebregao pravila vlastitog jezika, zanemario pravila »logice utens«, a da se i ne govori o »logici docens«, pa time onemogućio svaku komunikaciju o datoj temi. Opet mnogo reči, a dokaza nema, osim pozivanja na rečnike srpskohrvatskog jezika, u kojima se ne može naći objašnjenje termina »oblik« kakvo sam se usudio da dam. Pa ipak, prihvatio bih Višnjićevu kritiku da je on, uz pomoć rečnika ili kako mu drago, izložio sopstveno razumevanje termina ili pojma »oblik« (oružane borbe) kao produkta mišljenja. Ali, kad on to nije učinio, može biti od izvesne koristi pobliže ispitati pravilo koje kaže da se zaseda može postaviti u obliku potkovice ili se, slično tome, manevar u napadu predstavlja u obliku klina ili klešta. Na prvi pogled je jasno da je u navedenim primerima u pitanju metaforično izražavanje, pri čemu poznatim fizičkim oblicima sugerišemo oblik dejstva u oružanoj borbi,

dakle i pravilo po kojem se postupa. Kako Višnjić ne drži mnogo do konkretizacija iz oblasti ratne veštine i oružane borbe, njega više zanima oružana borba uopšte, neka mi bude dopušteno da izložim i svoje razumevanje oblika mišljenja. Ukratko, ni logički oblik ne bih mogao da opišem drukčije, osim kao pravilo po kome mislimo da bismo došli do tačnih zaključaka.

Od interesa je da se razjasni i stvarni sadržaj oružane borbe. Višnjić se poziva na nešto što je sociološka misao podobno utvrdila. Odmah zatim primetiće da nije jasno po čemu stav o ratu kao nastavljanju politike ima ključnu ulogu u našoj teoriji i doktrini. I, najposle, ustvrdiće da nije dopušteno redukovati oružanu borbu na odbranu i napad. I uz najbolju volju da uvažim njegove argumente, to mi ne polazi za rukom. Jer:

— sociološka misao o ratu i oružanoj borbi sadrži ne samo različite nego i suprotne stavove;

— ključnu ulogu stava o ratu, kao nastavljanju politike drugim (nasilnim) sredstvima i oružanoj borbi, kao glavnom obeležju rata, izveo sam iz naših teorijskih i doktrinarnih radova, primerice iz Strategije oružane borbe, a taj stav, dakako, podrazumeva sociološki pristup; i

— redukujući sadržaj oružane borbe na odbranu i napad, polazio sam od toga da je neophodno precizirati predmet ratne veštine za razliku od filozofske, sociološke i političke teorije, a na to me je navela činjenica da nema dela iz ratne veštine u kojem odbrana i napad ne bi činili stvarni sadržaj oružane borbe.

Višnjić završava svoj osvrt na moje kritičke primedbe citatom, kao posrednim odgovorom, o mišljenju u modernoj nauci, koje ne pristaje na sporo, prizemno tapkanje za iskustvom, pri čemu se iskustvu, očividno, daje pejorativno značenje. Međutim, može se reći, s jednako valjanim razlozima, da iskustvo štiti moderno naučno mišljenje od stranputica, sem ostalog i od fiktivnih problema koje stvara verbalna zbrka. Kako kaže jedna ličnost iz romana Tomasa Mana: »Njegov oblik je logika, ali njegova suština je zbrka«.

SUMMARY

TROUBLE WITH EXPERIENCE

A new polemic article written by Vasilije CEROVIĆ, containing his critical views on mr Dušan VISNJIĆ's article »Without logica docens there is no art of war as a science«, published in »Vojno delo« 6/1986. Cerović contests some of Višnjić's critical comments on his views proposed in the article »Unsurmounted difficulties«, published in »Vojno delo« 4/1986.

RESUME

LE MALHEUR DE TROP D'EXPERIENCES

C'est un nouvel article du mr Dušan Višnjić intitulé comme »Sans la logica docens il ne peut y avoir de l'art de de la guerre« publié dans le »Vojno delo«, numéro 6/86. Dans le présent article l'auteur conteste certaines remarques faites par Višnjić au sujet des postulats que Cerović a exposés dans son article »Des difficultés mal surmontées«, dans le numéro 4/86 de la revue »Vojno delo«.

РЕЗЮМЕ

МУКИ С ОПЫТОМ

Повторная полемическая статья Василия Церовича является ответом на ответ канд. наук Душана Вишничича „Без logica docens нет военного искусства как науки“, опубликованный в „Военном деле“ № 6/86. В настоящей статье автор оспаривает некоторые примечания Вишничича к своим положениям, высказанным в статье „Непреодоленные трудности“, опубликованной в „Военном деле“ № 4/86.